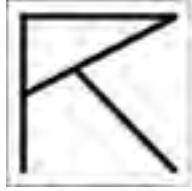

RESTAURIRAN POKLON PAPE LEONA XIII
TREBINJSKO-MRKANSKOJ BISKUPIJI 1884. GODINE

K-R CENTAR

Lastovska 32, HR-10000 Zagreb

fax (01) 6310228; rivotka@k-r.hr; www.k-r.hr

Izješće
za konzervatorsko-restauratorske radove na slici

- Naziv slike:** Bogorodica s djetetom
Autor: ? (prerafaelitski krug)
Datacija: 19 st
Tehnika: ulje na platnu
Dimenzije: 175 x 124 cm (s ukrasnim okvirom 207 x 157 cm)
Smještaj: katolička crkva u Trebinju (slika je privremeno izmještena Biskupski dvor u Mostaru)

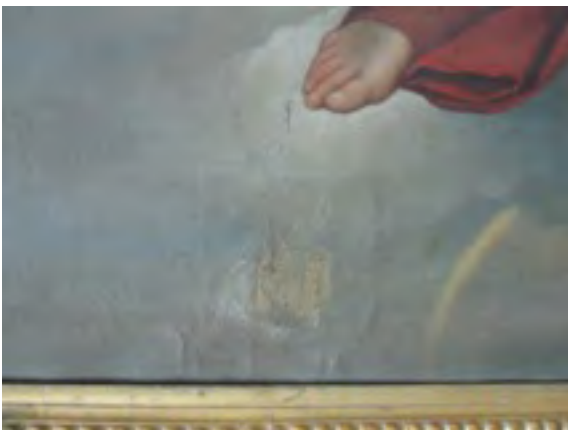
Katolička crkva u Trebinju

U drugoj polovici 10. stoljeća za pontifikata pape Grgura V. (996.-999.) Trebinje je bilo biskupija. U prvih dvjesto pedeset godina (oko 1000.-1250.) sjedište je biskupije bilo u gradu Trebinju. Katedrala je bila posvećena sv. Mihovilu, Arkandelu, zaštitniku biskupije. Raški je kralj Uroš I. (1242.-1276.) iz Trebinja protjerao biskupa Slavija, 1252. godine (<http://www.cbismo.com/index.php?menuID=55>). Dubrovnik mu je ustupio mrkanski samostan s crkvom i sa susjednim otočićem. Stoga je biskupija dobila novo ime – Trebinjsko-mrkanska (*Opći religijski leksikon*, Leksikografski zavod Miroslav Krleža, Zagreb, 2002.). Kasnija povijest imenovanja uprave nad Trebinjsko-mrkanskom biskupijom i sjedištima biskupije prilično je složena ali je, uglavnom imala svoje vlastite domaće biskupe s boravkom na području Dubrovnika (više o tome <http://www.cbismo.com/index.php?menuID=55>). Papa Leon XIII. uspostavio je 5. srpnja 1881., metropolitansko sjedište u Sarajevu; metropoliji pripada i Trebinjsko-mrkanska biskupija. Isti je Papa 8. srpnja 1890. iz jurisdikcije dubrovačkoga biskupa izuzeo i na mostarsko-duvanjskoga biskupa kao apostolskog administratora prenio upravu Trebinjsko-mrkanske biskupije.

Nešto ranije, za biskupovanja dubrovačkoga biskupa Mata Vodopića izgrađena je u Trebinju crkva 1884. godine i posvećena Porođenju BDM. Slika *Bogorodica s djetetom* poklon je pape Leona XIII Trebinjsko-mrkanskoj biskupiji 1884. godine (Mato Vodopić, Opis u spomen proslave Blagoslovljenja nove crkve rimokatoličke u Trebinju 8. lipnja 1884., str 5-6). Slika je od tada do domovinskog rata bila u Trebinjskoj crkvi kad je zbog sigurnosti izmještena u Mostar.

Zatečeno stanje slike

Delikatno i tanko slikana preraphaelitska slika Bogorodice s djetetom onečišćena je slojem nečistoća akumuliranih iz zraka i diskoloracijom tankog izvornog laka. U donjem lijevom kutu slike prisutna je zakrpa koja se “izbacila” zbog primjene vodenog ljepljivog površinske napetosti (najvjerojatnije tutkalno ljepljivo). Zakrpa i okolna boja su retuširane, a retuš je diskolorirao. Retuš se nalazi i na gornjem dijelu slike (među anđelima) naročito po sredini i malo desno. Na slici su prisutne krakelire i blaga čaškasta zakrivljenja (začetak stvaranja ljuski), međutim te promjene su blago izražene i možemo ih smatrati starosnom patinom koju ne bi trebalo uklanjati već samo sanirati da se zaustavi ili minimalizira buduća daljnja degradacija. Po sredini slike desno nalazi se nesanirana posjekotina slikanog sloja i platnenog nositelja. Slika sa stražnje strane ima drvenu poledinsku zaštitu. Ukрасni okvir ima niz sitnijih oštećenja u sloju kredne osnove i pozlate prvenstveno na bočnim stranama. Na ukrasnom okviru je prisutan sloj onečišćenja.

Prijedlog radova

- dezinfekcija slike
- istražni radovi (snimanje IR reflektografije, UV fluorescencije i UV reflektografije) u svrhu detektiranja i dokumentiranja opsega i karaktera ranijih intervencija na slici i za prilog povjesničarima umjetnosti u rješavanju atribucije slike
- ukloniti sloj nečistoće
- ukloniti diskolorirani lak i diskolorirani retuš
- ukloniti zakrpu i što je moguće više ljepila upijenog u platno oko zakrpe
- pomoću toplinskog vakuum stola minimalizirati deformacije platna, osnove i boje, te konsolidirati ih u svrhu sprječavanja i minimaliziranja daljnjih promjena
- strukturalno sanirati perforaciju i posjekotinu varenjem niti na nit gdje je moguće; na području *lacunae* primijeniti ispunu platnom osobina što sličnijih izvornom
- kitanje oštećenja i teksturiranje kita
- retuš
- završna zaštita polumat lakom

Lijevo: UV reflektografija ukazuje na retuše od kojih jedni imaju tamnu fluorescenciju, a drugi svjetliju (svijetlo sivo-ljubičastu). Desno: slika snimljena pri kosom osvjetljenju pri kojem se bolje vide deformacije ravnine slike.

Obavljeni radovi

- dezinfekcija slike i ukrasnog okvira obavljena je permetrinom. Rupe od termita su natopljene Paraloidom B72 (poleđinska zaštita s unutarnje strane – prema slici)
- snimljene su IR reflektografije na 720 i na 1000 nm, UV fluorescencija na 365 nm i UV reflektografija na 365 nm u svrhu pravilnijeg izbora materijala i postupaka potrebnih za restauriranje i za dokumentaciju kao pripomoć u svrhu rješavanja atributivnog pitanja
- uklonjen je sloj nečistoće sa slike
- uklonjen je diskolorirani lak i diskolorirani retuš na i oko zakrpe dolje lijevo i gore po sredini među anđelima uključujući i anđela desno
- uklonjena je zakrpa i gotovo svo ljepilo upijeno u platno oko zakrpe
- pomoću toplinskog vakuum stola minimalizirane su deformacije platna, osnove i boje, te su konsolidirani ljepilom BEVA 371
- sanirana je perforacija i posjekotina platna varenjem niti na nit i ispunom platnom sličnijim izvornom (BEVA 371)

- slika je dublirana na novo platno (BEVA 371)
- kitanje oštećenja i teksturiranje kita (PVAL vezivo i bolonjska kreda)
- retuš (Maimeri restauro boje preko izolacijskog mastiks laka)
- završna zaštita i ujednačenje sjaja polumat lakom (Maimeri mat lak)
- rekonstruirani su nedostajući dijelovi grba i ukrasa uz grb na ukrasnom okviru (rezbareno u lipovini, kredirano i pozlačeno pravim zlatom)
- sanirana su brojna sitna oštećenja prisutna na ukrasnom okviru (PVA ljepilo, tutkalno-kredna osnova, bolus, zlato u listićima 22 kta, zlato u prahu 22 kta)
- floralni ornamenti uz lijevu i desnu stranu grba visili su svaki na jednom čavlu. Repozicionirani su u skladu s tragovima izvornih rupa od čavala u ornamentu i u okviru te su učvršćeni svaki s dva vijka umjesto s, izvorno, svaki s četiri čavlića
- Slika je upakirana i 1.7.2011. pripravna za transport.

Grb u tijeku uklanjanja površinske nečistoće (zlato i desna polovica oslika su očišćene)

Grb i ukrasi na okviru u tijeku izrade nedostajućih dijelova. Nedostajuće forme su izrezbarene u lipovini i kredirane za pozlatu pravim zlatom

Slika nakon uklanjanja sloja nečistoće i diskoloriranih lakova i retuša te nakon ravnanja, konsolidiranja i kitanja nedostajućih dijelova slike.

Slika je restaurirana zahvaljujući zalaganju don Ante Luburića

Dubrovnik, 1. 7. 2011.

Denis Vokić